

Venäjällä opiskelleiden yhdistys 25-vuotias

Neuvostoliitossa ja Venäjällä opiskelleiden yhdistys (NVOY ry) vietti 25-vuotisjuhlaansa 30.10. Venäjän tiede- ja kulttuuri-keskuksessa. Kun ulkomaankauppaministeri Paula Lehtomäki aloitti tervehdyspuheensa tasan klo 14, kävi hetkessä selväksi millaisen porukan juhlissa ollaan. Sampanjapullot oli avattu ja osittain juotukin jo muutamaa minuuttia ennen virallisia avajaisia, sillä tiedekeskuksen aulaan ahtautui reilusti yli 200 juhla vierasta. Terävämpää juotavaa, pelmeenejä ja muuta syötävää oli onneksi tarjolla vielä ns. nostalgiallanvietossa.

Juhlaan kutsuttu Lehtomäki oli selvästi huolissaan suomalaisten venäläisvastaisten asenteiden lisääntymisestä. Siitä hän ei tosin NVOY -yhdistysväkeä syytänyt. Päinvastoin, Venäjällä lyhyemmän tai pitemmän ajan vietäneillä on hänen mukaansa jo kielij- ja kulttuuritaitojensa perusteella tietty avainasema Suomen ja Venäjän keskinäisyyhteisissä. Ministerin erityinen huoli keskittyi mm. siihen, kuinka vähän pitkä venäjää enää Suomen kouluissa luetaan. Lehtomäen oma venäjä tuntui olevan hyvässä hallinnassa hänen seurustellessaan tiede- ja kulttuurikeskuksen henkilökunnan ja muun juhla kansan kanssa.

Ohjelma alkoi taidenäyttelyn avajaisilla. Mukana oli sekä nuorempaa että vanhempaa Repin -instituutin kävijä Pietarista ja vähän muualtakin: Riitta Anttonen, Iiris Hälli, Reino Laitasalo, Kari Lindström, Kirsti Puhakka, Ossi Somma, Minna Sulonen, Tiina Tainio ja Maisu Valo. Taitelijoista nuorin, Tiina Tainio on toiminut myös vuodesta 2004

yhdistyksen puheenjohtajana. Sitten oli vuorossa *Elinkautiset* -nimisen dokumenttielokuvan maailman ensi-ilta. Elokuvan ohjaaja-käsikirjoittaja Jari Kokko ja tuottaja-kuvaaja Pentti Vikki ovat molemmat Moskovan elokuvakoulun kasvatteja. Heidän humoristinen ja itseironinen, osin fiktiivinenkin dokumenttinsa kertoo ns. pitkän oppimäärän eli vähintään 5-6 vuotta itänaapurissa opiskelleista.

Neuvostoliitossa ja Venäjällä opiskelleiden yhdistys ry perustettiin Helsingissä syksyllä 1979. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Moskovassa opiskellut arabimaiden ja Lähi-Idän historian asiantuntija Pertti Multanen – nykyinen Helsingin yliopiston dosentti. Sittemmin puheenjohtajana toimi pari vuosikymmentä Sirkka-Liisa Lindqvist, jonka työpaikka oli tuolloin Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus.

Vaikka suomalaisia olikin opiskellut Neuvostoliitossa jo 1950-luvulta lähtien, useimpiin satoihin opiskelijajoukko kasvoi vasta 1970-luvun alussa. Keskeisiä opiskelukaupunkeja olivat Moskova, Pietari ja Kiova. 1970-luvun keskivaiheilla ”elinkautisten” suomalaisopiskelijoiden yhteismäärä näissä kaupungeissa kohoisi jo reilusti yli 1000:en. Suositut aloja olivat esimerkiksi lääketiede ja venäjän kieli, mutta myös teknisiin korkeakouluihin ja yliopistojen eri tiedekuntiin riitti nuoria suomalaisopiskelijoita sadoittain.

NVOY on toiminut vaihtelevalla aktiivisuudella. Voi todeta että erityisen vilkasta oli alkuvaiheen yhteistyö Suomi-Venäjä-Seuran ja Suomen opetusminis-

terin kanssa. 1980-luvun alussa lähetettiin vielä useita satoja opiskelijoita Venäjän korkeakouluihin. Yhdistys oli usein ohjaamassa ja neuvomassa tässä toiminnassa – ja erityisesti puheenjohtaja Lindqvistin panos oli keskeinen opiskeluun liittyvien materiaalien valmistelussa ja venäläisten korkeakoulujen esittelytilaisuuksissa. Myös opinto- ja virkistysmatkoja järjestettiin, mm. Ukrainaan, Uzbekistaniin, Moskovaan ja Pietariin.

NVOY ry osallistui myös kansalaisjärjestönä lainvalmisteluyöhön: keskeinen saavutus oli vuonna 1986 säädetty laki ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen vastaavuudesta Suomessa. Sen allekirjoitti presidentti Mauno Koivisto. Laki mahdollisti myös Neuvostoliitossa / Venäjällä opiskelleiden paremmat työnsaantimahdollisuudet Suomessa, jotka eivät esimerkiksi poliittisista syistä ole olleet aina kovinkaan hyvät.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen suomalaisopiskelijoiden määrä Venäjällä väheni jyrkästi. NVOY ry:n toiminta oli silti pääosin koko 1990-luvun uusien opiskelijoiden lähettämistä ja opastamista. Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus ja Tampereen Lenin-museo ovat olleet niitä paikkoja, joissa yhdistys on koontunut ja joissa on järjestetty myös keskustelutilaisuuksia ja näyttelyitä – 1980-luvun lopulla elokuvailtojakin *Kinoglaz*-nimisen kerhon toimesta. Toukokuussa vuonna 2003 Moskovaan kutsuttiin koolle maailmanlaajuinen Venäjällä opiskelleiden foorumi, jossa oli mukana myös 10 NVOY ry:n aktivistia. Se on edelleen kansainvälinen kokous, jossa allekirjoittanut on ollut paikalla: kokousedustajia oli saapunut yli sadasta maasta. Kummallisinta oli,

että kaikki puhuivat venäjää keskenään niin virallisissa seminaariesitelmissä kuin vapaa-aikana,

piakkoin purettavan hotelli Ros-sijan käytävillä ja ravintoloissa.

Pentti Stranius

Minskin eurooppalainen humanistinen yliopisto maanpaossa

Eurooppalainen humanistinen yliopisto (EHU) Minskissä täyttää 12 vuotta tänä vuonna. EHU:n toiminta mahdollistui vuoden 1991 yhteiskuntamuutoksen seurauksena ja sen tavoitteena oli kouluttaa uusi jälkisosialistinen älymystösukupolvi. EHU:n perustajarehtori, filosofi Anatoli Mihailov, määritteli yliopiston missioksi myös toimimisen kulttuurisena siltana idän ja lännen välillä. Tämä valkovenäläisen älymystön hanke EHU:n perustamiseksi sai tukea eurooppalaisilta ja Yhdysvaltain hallituksilta, instituutioilta ja säätiöiltä, ja vuonna 1992 EHU avasi ovensa ensimmäisille opiskelijoille, joita oli vain joitakin kymmeniä. Vuonna 2004 yliopistossa opiskeli 1200 alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavaa ja useita kymmeniä maisterin- ja tohtorintutkintoa suorittavaa opiskelijaa, mm. taiteen, muotoilun, turismin, talouden, kulttuurintutkimuksen, filosofian, psykologian, politiikan tutkimuksen, kauppatieteiden ja verkkopalveluiden suunnittelun aloilla. Tavallisesti opiskelijat puhuvat vähintään kahta vierasta kieltä. EHU on tullut tunnetuksi korkeatasoisesta opetuksestaan, jota ovat edistäneet huomattavasti yliopiston viralliset ja epäviralliset suhteet moniin ensiluokkaisiin yliopistoihin Venäjällä, Itä- ja Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Eräät EHU:n tutkimuslaitokset ovat ainoita laatuja ei ainoastaan Valko-Venäjällä, vaan myös IVY:ssä; esimerkiksi EHU:n Naistutkimuskeskus tarjoaa ainoana opinahjana maiste-

ritason tutkintoja naistutkimuksessa.

Valko-Venäjän poliittisessa tilanteessa, jota leimaavat mm. kansalaisvapauksien rajoittaminen ja demokratian tukahduttaminen, EHU:n akateeminen vapaus, yliopiston autonomia ja koulutuksen kansainvälistyminen muodostuivat kuitenkin ajan mittaan ongelmaksi valtionjohdolle. Valtio ryhtyi ankarasti painostamaan yliopistoa, jotta se vähentäisi kansakäymistään kansainvälisen tiedeyhteisön kanssa ja rajoittaisi opetussuunnitelmaansa ja muuttaisi sitä ”patrioottisemmaksi”. Tammikuussa 2004 rehtori Anatoli Mihailov kutsuttiin Opetusministeriöön ja häntä kehoitettiin eroamaan virastaan. Ministeriö ei antanut asiasta min-käänlaista selitystä opiskelijoille tai yliopistolle eikä kukaan vastannut yliopiston ministeriölle lähettämiin kirjeisiin. Tämän seurauksena Mihailov päätti olla eroamatta. Yksityisissä keskusteluissa hän kuitenkin totesi, että hän eroasi, mikäli hän sen vastineeksi saisi takuun siitä, että EHU:n vainoaminen loppuisi siihen. Lopulta Mihailov sai kuulla välikäsien kautta, että hänen ja hänen perheensä turvallisuus oli vaarassa. Keväällä 2004 hän pakeni maasta ja toimii tällä hetkellä Fullbright-apurahan turvin Harvardin yliopistossa.

EHU:n painostaminen jatkui tämänkin jälkeen. Sen toimintaa tutkittiin jatkuvasti ja sitä vaadittiin palaamaan neuvostotyy-liseen, patrioottiseen opetussuunnitelmaan. Heinäkuun 21. saimme viimeisen uhkavaatimuk-

sen koskien Mihailovin virasta eroamista. EHU:n neuvosto, tiedekunta ja joitakin opiskelijoita kokoontui keskustelemaan asiasta. Keskeiseksi kysymykseksi nousi se, että jos rehtori joutuu eroamaan, kuka tulee olemaan seuraava henkilö, josta joudumme luopumaan? Koska vaakalaudalla oli yliopiston autonomia ja akateeminen vapaus, tiedeyhteisömme päätti olla suostumatta Mihailovin erottamiseen.

Kaksi päivää myöhemmin EHU:lle ilmoitettiin, että valtio oli irtisanonut vuokrasopimuksen yliopiston toimitiloista – tilojen katsottiin olevan presidentin hallinnon omaisuutta – ja että yliopiston tulisi tyhjentää tilat kahden viikon kuluessa. Epävirallisia teitä kuulimme, ettei Valko-Venäjältä tulisi tämän jälkeen löytymään mitään tilaa EHU:n toiminnalle. Päivää myöhemmin Opetusministeriö ilmoitti EHU:lle, että sen opetuslupa lakautettaisiin yliopiston riittämättömien tilojen takia.

Sillä hetkellä EHU:n tilanne nousi kansainväliseksi uutiseksi. Useat Euroopan maiden ja Yhdysvaltain suurlähettiläät esittivät vetoamuksia hallituksilleen. Heinäkuussa useat eurooppalaiset älymystön edustajat, mukaan lukien Jürgen Habermas, allekirjoittivat avoimen tukikirjeen EHU:n puolesta. Siinä todettiin mm., että ”EHU on keskellä eloonjäämiskamppailua. Tässä tilanteessa me allekirjoittaneet ilmaiseimme täyden tukemme ystävällemme ja kollegallemme Anatoli Mihailoville ja EHU:n tiedekunnalle. Sekä Mihailov että EHU:n tiedekunta ovat osa meitä, kansainvälistä tiedeyhteisöä, ja ovat ratkaisevassa asemassa Valko-Venäjän tulevaisuuden kannalta. EHU:n ja sen opiskelijoiden kautta maa säilyttää paikansa Euroopassa.” Valko-Venäjän hallitus vastasi tähän ilmoittamalla EHU:lle, että jos sen toimitiloihin jäisi omaisuutta pois-